

Agócs Sándor

A reptér környékén

már olyan vagyok mint
az arcodra hulló hóesés –
nehezen indultam el és a
szemedet látom most is
hullámszik benne a tenger
a félig megkopott arcom
a szemüvegem amit te
maszknak gondolnál pedig
még véletlenül sem az
de talán már hiába minden
maga a VERS nem tud a
szemedbe nézni átölelni se
nem tud szólni se hozzád
csak van létezik él mintha
minden csak tegnap történt
volna ott abban a hóesésben –
és történik itt minden áldott
nap a reptér környékén

A bácskai ember

Szikra Jánosnak Pátkára

nem kell kavics a kabátzsebbe
és szárízík-tűzön se égek
bár bőröm egy réteggel kevesebb
elvisz a gyász így holtomig
s belesek néha közéték

akit a tél szült mindig fázik
szinte a lelkem roppant bele
amikor eljön a hó és hideg
csont fagy a csonthoz s unalmában
arcomba fúj a lélegzete

téged óv a *közép-európai nyár*
hozzám tán csak a kutya marad hű
te réges-régi bácskai ember
bennünket eltéríteni az útról mindig
nehéz – csak leköpní könnyű

Dobozi Eszter

Zselyke

Tánc

Derül az ég, táncol az ág,
szalad a réten a katáng,
hozza a hírt, hogy reggelre
megszületett kicsi Zselyke.

Fürge patak elcsacsogja,
hozza-viszi már a szél is,
örvend fűszál, szénaboglya,
örvend a tölgy, fenyő, hérics,

egész Erdély, Magyarország.
Király-hágón túl és innen
lobog az ing, szoknya libben –
ezt a táncot ezért ropják.

Babaágy

Kip-kop, papa kalapál.
Mi zúg? Mi bűg? Gyalugép.
Elkészül a babaágy,
hintán röppen Zselyke-lány.

Morzsi

Lábára hajtva le fejét,
nem mozdul, csak a szeme él.
Jöhet a postás, a kondás,
be nem engedi. Mint nyáját,
éppúgy őrzi Zselyke álmát.

Úton

Hová, hová, kis leánka?
Messze megyek, Magyarhonba.
Oda, hol Morzsi született?
Oda, bizony. S látogatni
dédmamát meg a dédpapát.
Hív a Tisza, vár a Duna?
Szólítanak rokon gyerekek...

S. Csoma János

Profán

ez az én testem
ez az én teám
mondta az angol Krisztus

Tragédia

Pasztőrrel mellbe szúrta
élettársát, majd
kötéllel felvágta
ereit és elvérzett

Tisza-menti sorok

csanyteleki szőlőhegyre
felmászott a kecsge
kíváncsi volt, hogy a szőlő
ha ráharap, recseg-e?

Angol történet

szegény Róbertről
hét Börnst húztak le
a literáris inkvizítorok

Időváltozás

ha megtelt Ithakában
a juhok óla
flaskát nyom ajkához
a pásztor,
lecsúszik torkán
pár deci Coca-Cola
istenem, micsoda módus
sóhajt rá Budapesten
egy klasszikafileológus

Öröklet

paranoiás pici pólyás

Hallomás

szívem, miért eszel úgy mint egy disznó?
--- mért mondod nekem azt, hogy szívem?

Natúra

combjait Aliz
széjjeldobja
popsiját szúrja
szénaboglya

Alattvaló

mikor házi orvosától
a királynő megkérdezi:
doktor úr milyen a széketem?
felség, fölséges illata van.

Üzenet utódomnak

ha már kihűlt haló porom,
halászd ki a műfogsorom

...
a lírai költő furcsa kannibalizmusban szenved
--- jobbára önmagából táplálkozik

...
génjeink emlékeznek, tehát:
ezt cselekedjétek a gén emlékezetemre

hitünk e sugárkoszorú

hitünk e sugárkoszorú
öleljen körül minket
támaszunk - pásztorbotunk
frissítő nyárelei szél
cibáld rajtunk az inget

jelet hagyni?
minek?
ki érti meg?

vége, vége, vége, vége
tüzét a tűz tűzben elégte
kihült, kihült, kihült a vére
kített, betelt vége egésze
nézd meg, lásd meg, hogy mi lett a volt?
életét felélte a holt.

magamra húzom
hótakarómat
jó melegében
szívem megolvad
mind amit adtál
teremtő lélek
s mind, amik egykor
szívemhez értek
tűztégelyedben
acéllá égnek

Turai Laura

Sóhajban a mindenséghez

Merre repítenek
keserédes magba zárt sóhajaid
sötétlő lovak kérlelő árnyékába
esetben
meddig remélsz még alakot
ezeregyjtekintetű paripád nyakára?
ó kérdezd csak egyre
de várj! van hogy a homály kitágítja
a rostok sorsbapréselt barázdáit
s inaid feszülését rugalmasra rugja
az örök reménység
hogy a bíborszínű láng itt benn
mi olykor opálba tetszik
kitágul földgolyónk falára
s végre belédolvasztja színterét.

V

Álmodtam
Gyilkos csendet s mindent
Mi nincs velem
Átöleltek a termek
És védett a verem
A verem a gyöngyház-fényben
S két világ tárt kaput
Az egyikken – már betértem...
A másik – egyre fut...

Alföldy Jenő

Egy eurázsiai magyar költő*

Buda Ferencről

Buda Ferenc barátja és mestere, Nagy László ilyen címet adott egyik versének és verskötetének: *Himnusz minden időben*. Ennek sok évtizede már, de a benne rejlő jövődőlés súlya és merészsége megújult időszerűséggel hat rám, amikor Buda Ferenc költészetét tanulmányozom. Az irodalom élővizének betonmederbe terelői most már évtizedek óta mondogatják, hogy a himnikus, tehát patetikus költemény szavatossági ideje lejárt, a múzsák arca végképpen groteszkre fintorult, a társadalom gondját-baját bízunk csak politikusokra, politológusokra és politikai újságírókra, ők mindent jobban tudnak közös dolgainkról, mint a közösségi érzéssel megáldott-vert költő- és írófélek. A költő nem „látó”, mint az ókori fároszok toronyőrei, mint a *Látó ars poeticáját* író Batsányi vagy mint Ceaučescu diktatúrájában a magyar szóért küzdő székely költők, akik *Látó* címmel indították el Marosvásárhelyt kitűnő folyóiratukat. A vers nem társadalometikai jelenség, nem lélekébresztő zene, hanem szöveg, s a költészet már nem hivatás, hanem foglalkozás. Még a jobbik eset, ha mesterséget mondanak; a versírásnak nagyon is fontos oldala a mesterségbeli tudás, és mindjárt megjegyzem, hogy Buda Ferencnek ez éppúgy erős oldala, mint a küldetéstudatából következő vállalások az igazságért való harcaiban. Az új irodalmi gátörök mondogatják azt is, hogy a modern költő tartsa meg magának az érzelmeit, elég, ha szerelem helyett csak szexről ír, ne zavarja a diszkókedvelő fiatalságot a családi ügyeivel vagy a népességfogyás közérdekű kérdéseivel. Kit érdekelnek a népdalok, mit nekünk Bartók és Kodály fonográfja, mit Ady tárogatója, József Attila kanászdudája, Nagy László saját készítésű hangszere.

Szerencsére a költők jó része nem így gondolja. Nem így gondolja legalaposabban képzett, legszebb magyarsággal megszólaló költőink egyike, Buda Ferenc sem.

* Hamvas Béla „a Duna-Tisza-közi táj génuszát” emlegette emlékezetes esszéjében. Buda Ferenc ezt a génuszt, ezt a szellemet idézi föl műveiben ugyancsak felejtethetetlenül, ahogyan Petőfi a nagy tájverseiben vagy Tornai a *Síkságban*. S ahogyan Hamvas, úgy ő is érzi ennek a vidéknek a folytatását az eurázsiai sztyeppe Mongóliáig elnyúló s a végtelenbe vesző síkföldjén. Ezt a génuszt a távoli Kelet vidékein élő népek dalaiban, meséiben is érzékeli, anélkül, hogy földadná európaiságát. Körösi Csoma Sándor is magával vitte Tibetbe ezt a nyugati szellemet, és Bartók Béla is az európai magyar ismeretszomjával és honvágyával fordította Napkeletre a tekintetét. Buda Ferencet pedig nevezhetem eurázsiai magyarságunk lírai hangadójának is.

Az ő hangja még himnikusan szól, sőt *vall*, ha a fiatalságról, az életről, ötvenhatról, a szerelemről, a *Homok-haza* és a *Szíkfold-haza* szikáran szép valóságáról és a hozzá való hűségéről, a történelmi tegnapról és a máról, öregeiről, gyerekeiről, mestereiről, pályatársairól, anyanyelvünkről vagy akár magáról a költészetről ír.

Nemcsak öröklött és választott világát figyelni nyitott szemmel és füllel, hanem a szellemi környezet kevésbé kívánatos megnyilvánulásait is látja. Ezekre is *szabatos szavai* vannak: ismeri a groteszk múzsát, a vitriolos iróniát. Ha régebben himnikus volt a jellemző hangja, akkor újabban – főként az elmúlt másfél-két évtizedben – groteszkbe hajló, ironikus éneke is fölerősödött. A rossz erkölcsöket „felszabadító” korokban szükség van erre: a korrupció nemcsak tragikus, hanem nevetséges is, az erény pedig nem válhat hősiessé, mert az általános lezüllés többé-kevésbé mindenkit bemaszatol. Ritkaság a „démoni” gonoszság és a heroikus kiállás a közéletben, gyakoribb a harsány középszerűség s ellenében a csendes helytállás. Közdolgaink groteszk fénytörésű megvilágítására középkori vagabundus énekekre, haláltánc-dalra emlékeztető kántája, az *Össztánc* a fő példa, de fontos a *Rigmusok a századra, századvégre* című, nyolcsorosokból álló sorozata is. Buda Ferenc lírai *énje* nem az a költőfejedelem, mint a *Himnusz minden időben* szerzője, inkább a *Versben bujdosó* hősiére emlékeztet. A *Füvek példájában* így vall a lírai szituációról, amely osztályrészéül jutott: „Hogy is láthatnék villámló szavakhoz / megszabdalt tekintetemmel? / A próféták saruban jártak vagy mezítláb, / énrajtam meg szürke kabát van és ócska cipő”. Ennek a módosulatnak is megvan a pátosza: „De nékem a füvek példája erőt ad, (...) / fejemet fölemelem mint a füvek, a zöld katonák”. A mindennapi emberség tartásához ragaszkodik, nem azért, mert letaszították a költőfejedelmi trónról (mint egykor Benjámin Lászlót; ő azóta lett súlyos szavú költő), hanem mert így hű önmagához.

Szépen rajzolta meg negyed évszázaddal ezelőtt az akkor ötvenéves Buda Ferenc szellemi portréját Szécsi Margit: *éneke tiszta és szárnyaló; egyszerű, akár egy természeti jelenség*. Evidens költőnek is mondanám: természetesen és egyszerűen, szinte magától értetődően fejezi ki a bonyolultat. Fejlett verskultúrája úgy viszi célba a gondolatot, ahogy a tavaszi fecske hazaszáll. Aranynak mondta egy béres a *Toldiról*: „én is így írtam volna meg.” Mi is úgy érezzük Buda verseiről: más-hogy nem lehetett volna megírni őket. Tárgy és képzelet, indulat és látomás, élet és ihlet nála egy töről fakad, a saját létünket meghatározó valóságból, a megélt és a tanult történelem találkozásából. Gyakori szava a kemény földet feltörő és megművelő szerszámok anyaga, a *vas*. Szoboszlai Ágnes megfigyelése, hogy ez a szó, „ha a külvilágra vonatkozik: negatív hangulatú, ha a küzdő emberre, akkor pozitív”. Másként viselkedik a vas a tankok dübörgő és csikorgó lánctalpainak közeledtekor, és másként, amikor az ember megmunkálja késével vagy rézkarc-tűjével az anyagot. A „vasvilág” tudatos József Attila-áthallás is lehet: történelmi

tanúságtétel arról, hogy a világ az újabb időben sem lett lágyabb és barátságosabb, mint a nagy példakép korában.

Buda Ferenc verseinek alanya, a költői *én* erős karakter. Határozott véleménye van az apja nemzedékét sújtó második világháborúról és következményeiről, a hadifogságba hurcolt hazánk fiairól, a személyesen megszenvedett ötvenhatos forradalomról és megtorlásról, a szólásszabadság, az emberi jogok tartós nélkülözéséről, a felemásra sikeredett rendszerváltásról és az utóbbi évtizedek vadkapitalizmusáról. Hallatja a józan ész s a közösségi érzelmek tiltakozását a kor demokráciahiányos gyakorlatáról, a kulturális nemzet lezüllesztéséről, a gengszterségről, a korrupcióról, a „celebek” és az „elitek” bunkóságáról és a torz szabadságról. A magyarságukat bazári giccsként *áruló* és a nyugati fórumokon *eláruló* politikusokról. Összefoglaló szóval: megoldatlan és újonnan fölkelő *sorskérdéseinkről*.

Esztétikai fogalmakról, például a személyességről más a véleménye Buda Ferencnek, mint ahogy ezt a lírai alaptényezőt kezelik az újabb keletű esztétikák. Ő nem a tárgyiasság hiányában személyes, hanem azzal együtt: jó kötetnyi verset össze lehetne gyűjteni azokból, amelyek nem róla magáról, hanem a lét általános kérdéseiről szólnak. Az időről például, amelyet hol tapasztalati és érzelmi síkon, hol filozófiai általánosításban ragad meg. Az elmúlást józan rezignációval, önsajnálattal nélkül, mégis az emberi természet bánatával – vagy éppen hetykén dacolva, a rossz sejtelmet elhessentve veszi tudomásul. De ha tárgya személyes, akkor sem érezzük magánügynek örömeit és gondjait: sikerrel avatott közügygé olyan kérdéseket, hogy a tanyavilágban vagy a faluban, ahol évekig tanított, mennyire mély volt a sár, hogy fákat zúzott a fagy, s mégsem volt ez az életszakasza elveszett idő.

Személyesség és tárgyiasság különös együttesét szeretném érzékeltetni Buda Ferenc költészetében. Ennek az esztétikai kettősségnek egyik legszebb példáját látom *Árvaföld* című versében. Már a címben összegyűrja a rajta kívül állót – a hazai tájat – és az elárvultság érzelmi állapotát. „Árvaföld” nem létezik sem a térképen, sem a közigazgatási könyvelésben – ilyesmi csakis a költői lélekben, az érzelmekben születnek, ha van hozzá talentum. Buda Ferencnél a „kétfedelű” és a sokértelmű szóösszetételek, képek, alliterációk és más *zenei* alakzatok s nem utolsósorban az elmés szójátékok sűrítve jellemzik az általa újratereztett világot, a „tér-időt”. Azt, amelyben létrejöttek az érzelmi kötődései, és amelyben kialakapódott és – Babits szavát veszem kölcsön – kifejeződött a költői személyisége és költői nyelve, mértékkel használt metaforák gyöngysoraival.

Csupán egy példával szeretném megmutatni, „mit tudnak” az ő komplex képei. Idestova harminc évvel ezelőtti kötetének ez volt a címe: *Holt számból búzaszál*. 2006-os, válogatott kötete ilyen címmel jelent meg: *Isten szalmaszálán*. Szép szimmetriát érzek a két metaforában: az egyik szinte a föld alól sarjaszt folytonosságot a mulandó egyén és az örök, egyetemes létezés között, a másik égi látomásba he-

lyezi az emberi lét függését az univerzális természeti és szellemi törvényektől. A két kép találkozása szemlélteti egyúttal, hogy mennyire egyöntetű és egyanyagú ez a költészet. Buda Ferenc fiatalon, még a híressé vált ötvenhatos versei előtt rátalált a költészet lényegére, s azóta is úgy munkálkodik, mintha egy és ugyanazon égisz alá állna, ágainak égbe törekvését, azaz „növéstervét” követné, hogy Németh László szavát vegyem kölcsön. Nem terjedelmes az életműve, a terjen-gösségtől oly messze van, mint innen az óceán. De olyan határozott költői logikával épül a mű, mint ahogy a fa növeszti lefelé gyökereit, fölfelé lombkoronáját. A természet mint a kertész, megritkítja: nincsenek fölösleges versei. A „válogatás” csupán lemondás kérdése lehetett, amikor az *Isten szalmaszálán* verseit kigyűjtötte a kétszer ennyi összetermésből, nem számítva műfordításait.

Ezekről is beszélni kell pedig. Néhányadmagával (például Tornai Józseffel) azt a munkát folytatja magas szinten, amely Vikár Béla finn eposzfordításával kezdődött el irodalmunkban: a nem európai népek, főként a finnugorok és a Szovjetunió által bekebelezett közép-ázsiai török népek nemzeti költészetét ülteti át magyarra, jókora meglepetéseket keltve: ilyen gyönyörűségek is teremttek azokban az isten háta mögötti országokban vagy országrészekben. S mennyi rokonság lelhető föl bennük a saját népköltészetünkkel, törökökében, obi ugorokében egyaránt! Jut figyelme Buda Ferencnek arra is, hogy az ismeretlenségből olyan oroszokat is kiemeljen, akik saját elnyomottságunkra emlékeztető verseket írtak fehér és vörös cárjaik korában.

Egy-két szót még ejtenék Buda Ferenc irodalomtörténeti helyéről. Versben, interjúban és veretes kisprózában már többször elárulta, hogy Nagy Lászlót tartja legfontosabb mesterének, akkor is, ha a régiek közül József Attila is „kiszemelte” őt utódjának, amennyiben a mester önarckép-miniatűrjeit, falusias dalait, vázlatrajzait, nagyszabású tájíróját vagy a *Hazámat* vesszük alapul. Nagy László azonban még közelebb vitte őt a természethez s a régi falusiak, parasztok és kézművesek világához, munkaerkölcséhez (*László műhelye*). Nagy László hatalmas fantáziája azonban, úgy vélem (Vasy Gézával egyetértve), valamivel távolabb repül Budától, mint Illyés Gyula realitásoknál maradóbbr írói és költői világa. A verseket tanulmányozva olykor eszembe villantak egyik kedvencem, Csanádi Imre archaikus és népköltészeti elemeket egyesítő versei is – a remek *Szólásért való ének* például az *Erdei vadak, égi madarak* költőjére hajaz.

Buda Ferenc kritikai fogadtatásában ismételtelen említik a rideg valóság szikár, pontos és kontúros (csak ritkán pasztelles), élesen megvilágított, éjszakai képeiben szénrajz-fekete jellegét. A verseiben előforduló népmesei (*Ég s föld között*) és népdalmotívumokat rendre kimutatták – az utóbbiakra sok példa van, s nemcsak magyar, hanem többek között kazah is. A régiektől ráhagyományozott *kobzos* szilajság, a táncra is emlékeztető gesztusok életszerűsége, a nyelvi humor és a va-

rázsvers mágikus hatása sem idegen tőle, korántsem. Sőt, ezek az erősségei közé tartoznak: joggal említik őt a bartóki–kodályi elv követői között.

A „szárnyas csikó” költőjétől eltérően, őrá akkor érezzük, hogy elrugaszkodott a földtől, amikor a vers végére értünk. Amikor a szociográfiai és szociológiai tények és a metaforákba tömörített, racionális érvek formává álltak össze, s egy egész néposztály vagy sorsközösség nevében kérdez és követel több jogot a gondoktól felhős ég alatt. Kedvenc példám erre a *Vonatok*, amelyben a hol rövid, hol megszaladó mondatok gondolatrítmusától, a belső rímektől, az alliterációktól s a merész áthajlításoktól szenvedélyes beszéde magasra csap. A fojtottan is heves lélegzetvétel az életigenlés himnikus versévé emeli a művet, szuggerálva az ingázók, az elcsigázott szegények igazát, az emelkedő sors követelését.

Költői rokonsága széles körű: az említettek mellé kívánkozik a „Hetek” nevű költőcsoport többi tagja, mindenekelőtt a népéért aggódó, igaz történelmünket visszakövetelő Ratkó József, de mások is, az ötvenhatról megszenvedett hitelességgel tanúskodó Ágh István, a halandósággal halálában is pereskedő Bella István, a falu világát sorsszerűen vállaló Serfőző Simon s a Keleten tájékozódó, gyökereinket és rokonságunkat ott is kereső Kiss Anna.

Buda Ferenc költészetével kitűnő irodalmárok foglalkoztak már (a költőtársak mellett) Kiss Ferenctől, Kabdebó Lóránttól, Ilia Mihálytól Görömbei Andrásig, Márkus Béláig, Olasz Sándorig, Vasy Gézáig, Szakolczay Lajosig vagy a kecskeméti *Forrás* folyóirat körüli gárdáig. Az utóbbi szellemi közösségből elsősorban a másfél évtizeddel ezelőtt kismonográfiával tisztelgő Szekér Endre neve kívánkozik ide: Buda tudományos fogadtatásának ő rakta le az alapkövét. Az irodalomtörténet-írásnak jócskán lesz még dolga a legkiválóbbak közé tartozó költővel. De főképpen az olvasó nemzet az, amelynek visszaigazolására égető szükség lesz a jövőben.

Bárdos József

Strófák a „Szubjektív világirodalom”-ból

Alan Alexander Milne

Saját nyomomba lépek,
keresve mézes lépet.
De nézd, a hús Pagonyba járva,
fiam, te sem maradsz ma árva.
Vár Tigris, Kanga és Füle.
Csacsi öreg medvém, szeress!

Agatha Christie

Amikor Mary Westmacott
a jó krimikre rákapott,
nem írtam több szerelmeset.
Ez így esett.
És semmi hiszti.
Megszületett Agatha Christie.

Friedrich Dürrenmatt

Az életünk komédia – a sors nevetve nézi:
Hiába tyúkok, angyalok – hiába bármi tézis.
Az ember élte csak szerep – halála is színészi:
Gödörbe hull pojácaként – akármi nagy vitéz is.

Jerome David Salinger

Csak áll a rozszban, zölden, kábultan, mint a Holdon.
Idegen itt a Földön: lelombozódva Holden.
Valamit elveszített (talán egy vívőkészlet?)
DB sem érti, mit tett: valami nincs sehol sem.

John Updike

Se pénz, se hír, se szexi nők,
a sors még össze-vissza ráncigál is.
S hiába húznál nyúlcipőt:
a boldogságod is provinciális.

Demeter József

Az ötödik az első

„Mint fent, úgy lent.”
(Smaragdtábla)

Illó olaj illama illan,
Macskaméz – almák árnyaiban.
Aszús a fény, a szmogos levegő...
Hópehelylő ég – mennyei szemfedő.

És így ismétlődik bennünk is minden,
A legbensőbb csönd közhelyeiben.
Illan a jó. A rossz szaporodik
Mint fent, úgy lent – virrad, sötétlik így.

Illó olaj illata libben –
A tiltott fa gyanta gyöngyeiben.
Aszús a szív is? Túlérik ősszel.
Tél; és (!) Az ötödik az első, Isten-i köz-hely.

Verstájoló

Fűszálak zöld fényszálain
Csönd csillan, harmat
Tükrözi. Minden csöpp
Egy-egy betű. A táj-
Vers olyan egyszerű, mint!
A hulló falevél, holtan
Is tavaszt zenél. Hófehér
Tél szálldos rája. Kikelet
Szó – társát várja,
Kapaszkodjanak mondattá.
A mondatok vers-
Sorokká. Szólhat ez a
Vers az őszi, nekrológ –
Halott élőkrol, mert!
Őszben, télben tavasz él.
Haláltól a Mű nem
Fél, s ha feledés száll
A tájra, azért szentül
Nap a fákra, hogy!
Fagyrügyei a télnek szó-
Bimbókat zenéljenek.
Szavakból a
Mondatok. Mondatokból vers-
Lombok, és kezdődik
Minden előlről. Szólhat
Ez a vers az őszi, fehér
Szmogról, hótlan télről,
Gyász – csárdás halott
Költőkről. Csöndülj
Tavasz holt
Levélből. Fény-
Húrokon szó –
Nyirettyű. Kikelet-muzsika.

Halad

*„Az az ember, akinek nincs pénze,
az szegény. De, akinek CSAK
pénze van, az még szegényebb.”*

(Dickens)

Halad. Előre és forog
Visszafelé a Föld, s!
Eredményeképpen?
A világon már másod-
Percenként hal éhen egy-
Egy gyermek. Ez ellen bezzeg soha
Senki sem éhségstrájkolt.
Egyetemes szegény. A
Világon már másod-
Percenként hal éhen
Egy-egy felnőtt
Némber – műveltség
Nélkül, betevőfalat
Műveltség nélkül, s! Jaj,
Miatyánk, a mi
Mindennapi kenyerünket;
A mi mindennapi
Kultúránkat add
Meg nekünk ma, és

Bocsásd meg –
Bokáig,
Térdig,
Derékig,
Szívig(?),
Állig, állig...
Érő vétkeinket, de!
Jóuram, mi lesz azokkal,
A kik hit nélkül születnek,
Hitetlen édesanyák emlőin
Szívják magukba a
Hitetlenséget, és! A költő
Csak költ, betűről betűre
Halad előre és forog
Visszafelé a Föld, a mi
Költemény-kék bolygónk –
Sziporkázó csillagok
Miriádjai közt –
Minő mennyeien.

Honvéd Nagy- bátyám Kecskeméten szolgált

A népdalos, nótás kedvű
Anyai nagybátyám,
Ifjú Nagy József (Irsai) –
A második világháború
Élet-halál tűzijátékában –
Kecskeméten szolgált
A magyar hazát, és!
A rend őreként
Csapta a szelet svungosan
A szépséges Gulyás Erzsébetnek.

Éljen, éljen a szerelem,
Fütyentették a golyók,
Minő rendszeresen.

A biztos úr, Napot fényesítő
Sarkantyús csizmája,

A Sétatér utca zengedező
Kockakövein
Olyan fénybőn szikrázott,
Visszhangzott, hogy hát!
Ma is látni, hallani –
Históriáskodván,
Felnőtt háborúsdit, hiszen!
A béketűrő Kodály
Tanár úr Hold-
Korongra rögzítette a
Falu nótáját –
Szerenádként – szív-szerfelett.
Zsold gyanánt pediglen,
Csillagokkal fizették a bátor
Honvédeket – idegen
Országban. No de! A
Nagybátyám nem
Toldi-erős vállaira,
Hanem! Az elcsatolt – száz füstöt se
Számlálgató – magyardellői nagy
Égre fényesítette fel őket.
Szibériai fogságban, mintha-
Mintha! Fütyörészve.

D E M E T E R J Ó Z S E F

*Országos felmérés szerint –
Magyarországon – Kecskemétnek
van a legszebb főtere.*

Megyek...
Mögötte, s!
Csak nézem,
Nézem...
Lábujjhegyen,
Halkan,
Észrevétlen.
Nézve nézem – szép
Tetőtől talpig.
Mennybéli kút hűse
Versenként, hogy hevít,
Miként! Az úr spirál-
Fény-
Gyűrűit..., s!
Ahogy zengedező
Kedvem csúcán –
Így tűnődve –
Kérdem, hogy
Is lehet, ó, Istenem,
Ily édeni e
Halandó –
Homokhátságunkra
Szálló szép-
Nem...
Tükröződvén –
Íriszemben, minden
Porcikája rebben...
Kéjre kéj...

Csodálom,
Tökély. Találgatni
Fenség voltát?
Fénylő fényért – a
Kodály-
Módszer kórus
Okát? Honvágy-
Topánkáiban,
Mintha! Ború után
Légies-
Szép női bokák.
Tiszta sor, ó,
Tiszta fény –
Minő
Szivárványt
Zenél, dallanosan: a
Város szív-
Hangszórójában. Déli-
Báb kél. Énemben él.
Némán is bong
Csönd-
Hangosan. Harang-
Játék
Vers-
Lábakban.
Hang-
Hézagokban is
Trillán, már egyre
Dallanosabbá,
Vérköreimért
Javában; fény-spirál –

A L E G S Z E B B Z E N G Ő

Dalárdájában,
Harangok
Dalárdájában... Csak
Sétálok, s!
Nézve
Nézem –
Figyelmesen,
Éterien, mint!
Angyali nőt
Minden férfi. A
Bámész Nap szem-
Pillája szín-
Felhőit mintás
Slájerként röpteti –
Virágosan – a hon
Hit-nemzeti, szent
Ünnepén. El-
Mélázó
Képzeltésben –
Kokárdásan
Meg-megállók, és!
Csak nézem,
Nézve
Nézem, ó,
Te
Hírös Város,
Zengő templomok
Fő tere –
Égi tüneményem...

HÍRÖS VÁROS...

Alföldy Jenő

Előszó a Szabadság, szerelem!

*Versek Bács-Kiskun megyéből című versantológiához (2011)**

Antológiánk tisztelgés a megyénkben született, itt élt vagy – mint Arany János – évekig ezen a tájon működő költőinknek. Tiszteletadás annak a szellemnek, amelyet ők képviseltek ezen a „tengersík”, de mélyen igaz és magasan szárnyaló versekre ihlető vidéken, a Kiskunságon. Bács-megye – s az egész magyarság – büszkén tekinthet az itt felvonultatott harmincnégy poétára. Méltán megbecsülheti őket akkor is, ha nem mindegyikük lett „koszorús költő” (Csokonai, József Attila sem volt az, legalábbis életében).

A válogatás szempontjául választott földrajzi megkötés egyszerre kizár és befogad. Kizárja a hazai poézis nagyjainak tetemes részét, viszont befogadja azokat is, akik még a pálya elején tartanak. Kitarja a kaput azoknak a kismestereinknek is, akiket a reprezentatív gyűjtemények jobbára mellőznek – pedig letettek az asztalra nem egy költeményt, mely méltóvá tette őket arra, hogy a „Szabadság, szerelem” mottó alatt szerepeljenek ebben a könyvben. Márpedig a szabadság és a szerelem útmutató csillaga a követésre legméltóbbak közül való. A mindenkori magyar líra jeligéi ezek, akár Balassi és Csokonai, akár Petőfi és Ady, akár József Attila vagy Nagy László költői hitvallásait nézzük.

Találunk e Bács megyei harmincnégyek között nagymestereket: a Szabadság, szerelem! kezdetű mottóvers szerzőjét, az Alföldet és a Kiskunságot gyönyörűen megéneklő Petőfi Sándort éppúgy, mint a XIX. század másik ikercsillagát, Arany Jánost – a nagyszalontai születésű költő a nagykőrösi gimnázium tudós tanárainak testületében működött évekig. A megye büszkeségei között tartjuk számon Kecskeméti Vég Mihályt, az alig ismert XVI. századi költőt, bizonyosságául annak, hogy klasszikussá válhatott olyan mester is, akitől mindössze egyetlen vers maradt ránk, az is fordítás, az *55. zsoltáré*. De oly eleven tűzzel, oly szabad szívvel szól, hogy hallatán a bűnökben tobzódók ma is összerendezhetnek, az igaz lelkek pedig fölemelkednek. Kodály Zoltán erre a szövegre írta nagy művét, a *Psalmus Hungaricust*. Megyeszékhelyünk és a magyar drámaírás európai rangú büszkesége, Katona József a *Bánk bán* részletével, a *Tiborc panaszával* van jelen, de kevésbé ismert lírájának húrjain is játszik a drámaköltő.

Az anyai részről kunsági, szabadszállási származású József Attilát nem akartuk

* Kissé bővített változat. Az eredeti szöveg a *Szabadság, szerelem!* című versgyűjtemény előszavaként jelent meg a Lakiteleken működő Antológia Kiadó gondozásában, 2011-ben.

beleerőltetni az antológiába – ez talán már részrehajlás lett volna. Így is régi és mai költészetünk számos jelessége hangolódott két vezéreszménk, a szabadság és a szerelem hullámhosszára. A játékosan „mesterkedő”, XVIII. századi Mátyási József és a nagy mesemondó, Jókai Mór, akinek több mint száz életműkötete közül az egyik – tán kevesen tudják – versekből áll össze. Petőfi István, akit Sándor bátyjának verse, az *István öcsémhez* tett halhatatlanná, maga is írt néhány figyelemre méltó költeményt. A szabadságot a visszajáról is alaposan megismerő, 1956 után börtönviselt, a Kossuth-díjjal már a nemzeti szabadság idején kitüntetett Buda Ferenc ma legjobbaink egyike; az alább felvonultatott verse rászolgál az *Egy mondat a zsarnokságról* című Illyés-költemény legszebb és legtalálóbb rájátszása elnevezésre. Újabb költészetünk javához tartozik a Kormos István költő-főiskoláját kijáró Szervác József és Pintér Lajos vagy a József Attila-díjas Dobozi Eszter, aki, íme, a Rákóczi-nóta hangján is megszólal, ha kell. Költőként is jelen van a kötet nyomdászati munkálatait irányító, tiszta hangú lírikus, Agócs Sándor. Szerepel a kötetben a „lantot” a Lakitelken működő, magyarságszervezésre hivatott népfőiskola irányítására s a parlamenti munkájára cserélő – verseinek eszméihez ily módon hűséges – Lezsák Sándor. Jelen van verseivel a Kecskemét kulturális életében – a folyóirat-szerkesztésben – kiváló munkát végző, prózájáról is nevezetes Hatvani Dániel. A *kilencek* költőcsoportjának oszlopos tagja, Kiss Benedek. A férfias hangú, fanyar humorú Szikra János. A szürrealisztikus Turai Kamil és lánya, Turai Laura. A kulturált Miklya Zsolt, akiről még biztosan hallunk még. Vagy a kivételes formaművészettel verselő Bozók Ferenc papköltő (Pilinszkyvel mondva: „költő és katolikus”), s mind a többiek. Akik itt helyet kaptak, azokban – hisszük – nem csalódik az olvasó. Különösen, ha neki is szívügye a szabadság és a szerelem. Az inkább összefoglalásul, mint ráadásul közölt Utassy-vers nem pusztán „vendég-szöveg”, noha a költő gyakran vendégeskedett Kecskeméten, Nagykőrösön vagy Kiskőrösön, hanem a szabadság és a szerelem ügyében oly autentikus mű szellemi kézfogása Petőfivel.

Az épületes olvasmányokhoz jó lámpást, belső megvilágosodást kíván a szerkesztő.

Három vers az antológiából

Kecskeméti Vég Mihály (XVI. század)

LV. zsoltár

Mikoron Dávid nagy búsultában
Baráti miatt volna bánatban,
Panaszolkodván nagy haragjában,
Ilyen könyörgést kezdte ő magában:

Istenem-uram! Kérlek tégedet,
Fordítsad reám szent szemeidet,
Nagy szükségemben ne hagyj engemet,
Mert megemészti nagy bánat szívemet.

Csak rívok-sírok nagy nyavalyámban,
Elfogyatkoztam gondolatimban,
Megkeseredtem nagy búsultomban,
Ellenségemre való haragomban.

Hogyha énnékem szárnyam lett volna,
Mint az galamb elrepültem volna,
Hogyha az Isten engedte volna,
Innét én régen elfutottam volna.

Akarok inkább pusztában laknom,
Vadon erdőben széllal bújdosnom:
Hogynemmint azok között lakoznom,
Kik igazságot nem hagynak szóllanom.

Éjjel és nappal azon forgódnak,
Engem mi módon megfoghassanak,
Beszédem miatt vádolhassanak,
Hogy fogságomon ők vígadhassanak.

Látod jó uram álnok szíveket,
Csak szemben való szép beszédeket,
De zabolázd meg az ő nyelvöket,
Ne tapodják le híremet-nevemem.

Ugyan szememmel jól látom őket,
Énreám való gyűlölségeket,
Fülemmel hallom káromlásokat,
Igazság ellen feltámadásokat.

[...]

Te azért lelkem, gondolatodat –
Istenben vessed bizodalmodat,
Rólad elvész minden terhedet,
És meghallgatja te könyörgésedet.

Igaz vagy, uram, ítéletedben,
Az vérszopókat ő idejekben
Te meg nem áldod szerencséjekben,
Hosszú életek nem leszen ez földön.

Az igazakat te mind megtartod,
Az kegyeseket megoltalmazod,
Az szegényeket felmagasztalod,
Az kevélyeket aláhajigálad.

Ha egy kevésse megkeserítőd,
Az égő tűzben el-bétaszítod,
Nagy hamarsággal onnét kivonszod,
Nagy tisztességre ismég felemeled.

[...]

Katona József (1791–1830)

Tiborc panasza

Részlet a Bánk bán harmadik szakaszából

Ő csordaszámra tartja gyűlevész
szolgáit, éppenséggel mintha minden
hajaszála egy őrzőt kívánna; sok
meránit, olykor azt hinné az ember,
hogy tán akasztani viszik, úgy körül
van véve a léhűtőktől; s mi egy
rossz csószot alig tudunk heten fogadni.
Ő táncmultságokat ad szüntelen,
úgy, mintha mindég vagy lakadalma, vagy
keresztelője volna: és nekünk
szívünk dobog, ha egy csaplárlegény az
utcán előnkbe bukkanik, mivelhogy
a tartozás mindjárt eszünkbe jut.
A jó merániak legszebb lovon
ficánkolódnak, – tegnap egy kesely,
ma szürke, holnap egy fakó: – nekünk
feleség s porontyainkat kell befogni,
ha veszni éhen nem kívánkozunk.
Ők játszanak, zabálnak szüntelen,
úgy, mintha mindenik tagocska benne
egy-egy gyomorral volna áldva: nekünk
kéményeinkről elpusztúlnak a
gólyák, mivel magunk emésztjük el
a hulladékot is. Szép földeinkből
vadászni berkeket csinálnak, a-
hová nekünk belépni sem szabad;
s ha egy beteg feleség, vagy egy szegény
himlős gyerek megkívánván, lesujtunk
egy rossz galambfiat, tüstént kikötnek;
és aki száz meg százezert rabol,
bírája leszen annak, akít a
szükség garast rabolni kényszerített.

Buda Ferenc (1936–)

Míg élsz

Ilia Mihálynak – Ő jól tudja: miért

Nincs Múlt s Jövő – Jelen van.
 Míg élsz, mindig veled van,
 álmatlan éjszakán túl
 rádtörő virradatban
 ott hurcolod magadban.
 Bármerre lépsz, ő ott jár.
 Úton-útfélen megvár.
 Nem tolakszik: türelmes.
 Korrekt és illedelmes.
 Rádcsonget, bekopogtat.
 Átölel. Megpogtat.
 Titkokat súg füledbe.
 Beül a foteledbe.
 Ajtódon túl és innen
 szeme előtt van minden.
 Szóra bír, végighallgat,
 észrevétlen kihallgat,
 s másnap már magad várod,
 mint leghívebb barátod.
 Utcán, buszon, lakáson
 nincs zug, hogy meg ne lásson.
 Veled él egyrakáson.
 Vele élsz egyrakáson.
 Tömegben, otthonodban
 ott nyomul a nyomodban,
 fekvőben-felkelőben
 fürkészhatsz az agyvelődben,
 orvosi rendelődben,
 tanszéken, hivatalban,
 esőben, zivatarban –
 követ égen és földön.
 Ott ül az esküvődön.
 Lakásod szentelésén.

Kisfiad temetésén
 figyeli zokogásod.
 Magányos motyogásod
 felhangjait felírja.
 Érdeklir arcod pírja.
 Kedved sötét fonákját
 kilesi, mint a kártyát,
 s jelent – filkó az ásznak –
 vadat a Fővadásznak.
 Életed, lám, lepergett.
 Őrizvén hited, elved,
 hordod ma is a terhet.
 Mondd, ugyan mondd: mivégre?
 Pályád siralmas bére
 megér egy pipafüstöt?
 Ő lett miniszter, püspök,
 professzor, főkurátor,
 békeidőben bátor,
 szeplőtelen szenátor,
 törvényhozó a Házban –
 de minek szaporázzam?
 Hitet úgy vált, mint inget,
 túlél téged és mindent.
 Míg rá nem csap az ostor,
 hallgat, sunyítva kussol,
 a javaidból jussol.
 Kápráztat zegzugos röpte,
 rászáll előre-dögre
 s vígan zöngicsél: hétbaj-
 terjesztő rusnya légyraj.
 Akár a fekete átok,
 belepi napvilágod.

Bárdos József

A honvéd özvegye

A tudomány a tényekről beszél, a művészet az emberekről. A tudomány megbízható: szinte bizonyos, hogy előbb-utóbb megváltoztatja a véleményét. A művészet megbízhatatlan: mindenfélét kitalál, virtuális világokat teremt, megszépíti az eseményeket. De nem avul el.

Talán Arany Jánosnak is ilyen gondolatok, jártak a fejében, amikor hosszú hallgatás után váratlanul újra megszólalt Jókai:

– Ne bántsd te azt a gyermekasszonyt! – mondta.

Akkor már kettesben voltak. A háziasszony egy kis bort meg két poharat állított az asztalra, aztán kiment, hogy lefektesse a két gyereket, a majd tízéves Juliskát és a kis Lacit, akit az a másik barát már halhatatlanná tett ajándék versével. Arany töltött, kocintottak, kortyoltak a borból.

– Gyarlóság, asszony a neved! – mondta a házigazda. – Mit véded? – kérdezte aztán. Felállt, odasétált a fal mellett álló kis tékához, kezébe vett egy hosszúszerű pipát, nézegette, letette, felvett egy másikat, kezdte megtömni dohánnyal.

– Gondolj bele, alig múlt húszéves – mondta a vendég.

– Ha jól számolom, te is alig vagy huszonöt.

– Az már egy negyedszázad – próbálta tréfára venni a dolgot a vendég, de hiába.

– Akkor is! – toppantott a házigazda. A csizma sarka beleütődött a döngölt padlóba.

Belekezdedt:

*„Feledte a feledhetlent;
S midőn a nászi vigalom
Beállta, szíve sima volt már,
Mint rég elült ó sírhalom.”*

Abbahagyta a verset, legyintett. Odakínált egy pipát a vendégnek, de az nemet intett.

– Két ország szeme függött rajta – mondta aztán Arany. Visszament az asztalhoz, leült. Körülményesen rágyújtott.

– Nem kettő: három – igazította ki a vendég. – Magyarországé, Erdélyé, no meg az osztrákoké. Mindenhová követték. Megfigyelték. Zaklatták. Fenygették. Te talán el tudsz tűnni itt, Szalontán. Neki nem olyan könnyű, mint másoknak. Mint neked vagy nekem.

– Mért volna neked könnyebb, mint neki?

– Hallottad, Klapka menlevelet szerzett minden komáromi védőnek, tisztnek, köz-

legénynek egyaránt. S tekintve, hogy én egész idő alatt, mint tudjuk, Komáromban szolgáltam...

– Te? Komáromban? – lepődött meg Arany. – De hiszen Pesten is, Debrecenben is...

– Ugyan, barátom – vágott a szavába a vendég. – Ha nem lettem volna Komáromban, ugyan honnan lenne menlevelem? Csak nem adsz te is hitelt annak a szóbeszédnek, hogy valami asszony szerezte nekem, körülményesen bejutva az osztrák ostromgyűrével körülvett várba, és ott kétségbeesetten addig színészkedve, míg Klapkát lábáról levehette?

– Nagyon kellene szeretnie az urát az ilyen asszonymak – mondta Arany.

– Úgy hiszem én is.

– Bezzeg az a másik!

– Gondolod, Sándor nevével el lehet bújni valahová? – kérdezte a vendég.

– Hát hiszen... – a házigazda halkabbra fogta, odahajolt a vendéghez. – Azt beszélük, ő maga is bujdokol valahol. Talán Törökországban. Bemmél.

– Ott bizonyosan nem – mondta Jókai. – Tudod, Egressy nemrég jött vissza.

– Örültem neki. Küldtem is Pestre valami firkát.

– Szilágyi mutatta. De nem meri közölni. Meg Egressy se akar föltűnést. Így is rajta a besúgók szeme.

– Jó, hogy szóba hoztad. Az a Szilágyi! – engedett ki hatalmas füstöt Arany. – Lévai nagyon csúnyákat írt fölöle. Én igyekszem vele a lehető leghivatalosabban tárgyalni. De nem tudok kiigazodni rajta. Óvatos is vagyok. Csak egy nagy „A”-val jegyzem, amit tőlem kinyomnak.

– Tudom. Én meg ezzel a Sajó névvel próbálkoztam, de már fölhagyok vele. Mert lásd, Macchio tábornok úgyis jobban tudja, hogy melyik álnév kit rejt, mint te vagy én.

– Macchio? Az meg kiféle szerzet? – kérdezte hátradőlve Arany, és jóízűen pöfékelt.

– A pest-budai kerület katonai parancsnoka. Tőle kaptam én is most az útlevelet ide, hogy meglátogassam távoli rokonomat, Ercsey Juliannát.

– Nocsak – mosolyodott el Arany. – Komák lennénk?

– Hát ki nem rokon, legalább Ádámról-Éváról?

– Ha csak úgy nem – bólintott a házigazda.

– Ez a Macchio most az élet-halál ura mifelénk. De okos ember. Még egyetlen könyvet se koboztatott el. Nem jótékonyságból persze, hanem mert így szemmel tudja tartani, hogy mi is jár nekünk, rebelliseknek a fejében.

– Aztán honnét tudná ez a Macchio vagy kicsoda, hogy ki rejtőzik az én nagy „A” betűm mögött?

– Ne félj, van annak füle meg szeme mindenütt. De meg ha megkérdezné, azt hiszem, Szilágyi is megmondaná.

- Ő is besúgó? Hát hisz akkor egy sort se küldök neki eztán! – csattant fel Arany.
- Besúgó, nem besúgó! Élteni az irodalmat. Élteni egy kicsit a reményt. Könyvet, lapot csinál. Fizet is valamit. Hogy nem tehetséges? Hogy gyenge ember? Mit számít az ilyenkor?
- Hát... Ti ott Pesten biztosan jobban látjátok.
- Van, amit talán tényleg jobban. Például azt a házasságot. A gyereket föl kell nevelni. Az ő gyerekét. Azzal a névvel meg nem lehet életben maradni.
- Ha azelőtt jó volt neki ez a név?!
- Az *azelőtt* szót jól megnyomta Arany.
- Sándor boldog volt mellette. Hidd meg, én közelről láttam. Mit akarsz még?
- És ha visszajön? Ha vége lesz a bujdosásnak? Vagy ha csak beállít, titokban, két rejtekezés között, mert látni akarná a kis Zoltánt?
- Ha visszajönne. Ha csak úgy beállítana. Hát igen, az egészen más helyzet volna.
- És bármi megtörténhet. Láthatod, mennyien előkerültek már, vagy legalább értesítéssel voltak – bizonykodott a házigazda.
- Igen, mindenféle hírek járnak.
- Tompa is kérdi, nem tudok-e valamit. Pedig ő jócskán felhúzta az orrát a Sándor nyers szavai miatt. De látod, most ő is felőle kérdez. Mesés történet annyi járja, hogy sok is. Hol itt látták, hol ott bujtatták...
- Így van ez jól. Bár ha azelőtt lett volna annyi barátja, mint amennyi most támadt...
- A vendég legyintett, nem fejezte be a mondatot.
- Azt mondják, az osztrákok körözik.
- Féljenek is tőle! Még száz év múlva is átkot mond a zsarnokokra!
- Ő halhatatlan – mondta Arany.
- Na igen. Költészetére nézve bizonyost – helyeselt Jókai – De vajon ő maga?
- Egy ilyen költő, egy ilyen ember nem halhat meg csak úgy!
- Ezt írta jegyzetében a Szabadság szerkesztője is, amikor tudósítója tavaly augusztus elején megírta, hogy a Segesvár melletti útközetben „*koszorús népköltőnk, a tűzlelkű P. S. hír szerint elveszett.*” Annnyira feldühített, hogy még mindig emlékszem rá, szó szerint.
- A Szabadság? Nem láttam. Ide nemigen jött meg akkoriban – mondta Arany. – És mit írt az a szerkesztő?
- Hogy „*nagyszerűbb nemzeti csapás lenne tisztelt barátunk – ezt Sándorra értette – elvesztése, sem hogy a valóság esetében eddig hivatalos tudósítást nem kaptunk volna felőle.*” Hivatalos tudósítást? Vajon kitől várt ez hivatalos tudósítást? Haynautól? Vagy az oroszoktól?
- De hát csakugyan! El nem tűnhetett! – próbálkozott Arany.
- Júlia járt Erdélyben. Tudod, mennyi ott a friss tömegsír? – A vendég legyintett, láthatóan nehezeére esett volna folytatni.

– Az nem lehet! Ennek a népnek szüksége van rá! Visszavárják! Mi lesz velük? Mi lesz velünk így?

Jókai még mindig hallgatott. Arany felállt, az ágy melletti kis asztalon matatott egy darabig, aztán odahozott egy negyedrést hajtott lapocskát.

– A minap is – mondta – vele álmodtam. Te hiszel az ilyesmiben? Mintha üzenni akart volna... Írtam is valamit...

Jókai elvette, félhangon olvasni kezdte:

*„Hát miért nem jönnek egy bizalmas szóra,
Hogy velök megosszam a kevést, amim van,
Szívemet legalább, ha egyéb nem volna...?
Oh, – mivel nyugosznak néma süket sírban!*

*S hol a puszta domb és egyszerű faoszlop,
Mely szentté jelölje a föld egy zugolyját,
Azt, hol testi részök sár-elemre oszlott
S a feltámadásra magukat kiforják?...”*

– Szép. És nagyon szomorú – mondta a vendég.

Egy darabig hallgattak. A pipa is elaludt. Aztán megint a házigazda szólalt meg:

– Tudsz valamit? Valami biztosat?

– Ki tud manapság bármi biztosat? – kérdezett vissza a vendég. – Valamikor azt hittem, hogy van egy fix pont: a király személye. S történiék bármi, a nemzet ősi törvényeit senki sem ronthatja le.

– A világ ront vagy javít, de nem henyél, ahogy Vörösmarty írta.

– Most őt is úgy bujtatják valahol.

– Micsoda idők – mondta Arany.

– Hogy mikor veszett el a bizonyosság? – folytatta Jókai a félbemaradt gondolatot, mintegy magának beszélve. – Ki tudja. Ama március 15-én még úgy láttam, a rend győzött a forradalommal. De aztán Kossuth...

– Vagy inkább Jellasics! – szólt közbe Arany.

– És Debrecen...

– Vagy Arad?

– Hát az eléggé bizonyos – mondta elkomorodva a vendég. – Most aztán se ország, se király. Tán az Isten is elhagyott bennünket.

– De itt vannak a rendszerváltás hiénái – ugrott fel Arany, és az ablakhoz ment, homlokát a hűvös üveghez nyomta. A városzéli ház ablaka a semmibe nézett – Ezek sose vitték vásárra a bőrüket. Ők mindig a biztosra mennek. Nem hittek, hát nem is csalódhattak. A semmittevésüket most úgy árulják, mint bőszen ellenállást. Mert ők már

akkor is... Néha arra gondolok, jobb volna nem élni. Elaludni. De vajon milyen álmok jönnek a halálban?

– Hamlet is ezt kérdezi... Ki tudja, Róza mikor játszhatja újra Gertrudot? – sóhajtott nagyot Jókai.

– Amikor hazajöttem az után az értelmetlen debreceni, pesti kaland után – fordult vissza Arany –, az egyik este, későn, a gyerekek már aludtak, beállított hozzám az utódom, az aljegyző. Félrészezen. De bort még hozott magával. Búcsúzásra, azt mondja. Hová megy, kérdem, mire ő, hogy én megyek. Mert, mondja, jól tenném, ha eltűnnék Szalontáról. Ne higgyem, mondja, hogy az emberek nem tudják, mit műveltem a bukás előtt. Hát mit műveltem én, kérdem? Ha van bűn, ami a lelkem nyomja, csak az, hogy őt nem tudtam megtartani.

– Az emberek irigyek. Föl se vedd! – mondta a vendég. – Mennek ezek még Toldi írójához küldöttségbe, meglásd.

– Nem vágyom én efféle. Csak élnék, írogatnék. Mi lesz most már a Shakespeare-összessel?

– Fogadd el azt a geszti meghívást! Aztán majd csak rendbe jönnek a dolgok.

– És addig? Mi lesz velünk?

– Várni lehet. Remélni lehet. Akár Törökországból is.

– Emlékszel Kertbenyre? Ő egyenesen Párizst emlegeti. Hogy Sándor azóta ott éli világát.

– Párizs? Hát jobb, mint Barguzin. De mondd, ki tudja, hol élt s halt Homér? És Osszián? – kérdezte a vendég.

– Igaz, a költők is meghalnak. Byron is meghalt, Shelley is eltűnt – mondta Arany tünődve. – Előbb a viharban, aztán örökre tűzben, lángban. Így hal meg egy költő.

– Azt mondd? – nézett rá Jókai. – Én is így gondolom. És hát vihar, az volt itt is – tette hozzá.

– Bizony – bólintott a házigazda. – Letépte a tetőt a házunkról, kitepte a reményt a lelkünkéből. Eltépte a lanton a húrokat.

Ültek, hallgattak. Arany újra töltött, de Jókai épp csak megnedvesítette az ajkát, aztán azt mondta:

– Mutatok egy pár sort magam is. Előhúzott az ujjasa beléséből egy jól összehajtogatott lapot. – Meghallgatod? – Kisimította a papírt, megköszörülte a torkát, aztán belekezdett:

„A visszatérő kozák csapat most már óvatosan kikerülte a veszélyes örvényt, s félig-meddig csatárláncon kívül ügetett a mocsárból. Béla megtapintá társa szívét: hiába, az nem vert többé. Bizony meg volt halva. Akkor levonta ujjáról a gyűrűt, egy fürtöt levágott a hajából, azt eldugta kebelébe. Aztán fölemelte a hullát, s a közeli odvas fa üregébe helyezé. Akkor megcsókolá utoljára az ifjú arcát, s azután elkezdé körülsáncolni

a fűzfát azon nádgúllák egyikével, miket a rétvágók a szárazabb magaslatokra felhalmoztak. A csillagfénynél egész várat épített körüle. A máglya kész. Egy piros szál vesszőt letört emlékiül, s akkor körös-körüül meggyújtá a nádat. A lángok recsegve iparkodtak elérni a máglya tetejét, onnan felkaptak a fűzfa gallyaira; s a terebélyes fa, mint egy tűzsátor borult a máglya fölé, tűzágakkal, tűzlevelekkel.

– Bajtárs, szép, római temetésed van – gondolta.

Reggelre nem maradt ott más, mint egy nagy, fekete folt, fedve hamuval. Az égett szerű közepén állt feketén a tövig leégett vén fa csonka törzse; kormos öble mint gyászhamvveder, melyben egy hírét bevégzett hős maroknyi hamva barnul.

E barna hamv azon ifjú, kit úgy szeretett egy hölgy, kit úgy becsült a jó barát, kiről dalt énekelt a nép, kit szárnyán hordozott a hír.

Ki találna itt reá? És ha azután, évek múlva a vadszederinda ki fog hajtani az égett fa öbléből, futó folyandárját messze elereszti, koszorúkat fonva belőle a bemohosult földön.”

– Fiú, ez gyönyörű – szólalt meg hosszas hallgatás után Arany. Hangjában benne volt a génusz érintésének döbbenete. – Mi ez? – kérdezte aztán.

– Még nem tudom. Talán valami elbeszélésféle – mondta kissé zavartan Jókai, és gondosan visszadugta a lapot. – Ezen dolgozom mostanában. Róza nagyon biztat.

– Ki ez Béla? Te találkoztál vele?

– A főszereplőm. De lehet, hogy Jenő. Még nem tudom. Jár eszemben egy másik név is: Pusztafi. Ahhoz mit szólnál?

–Te tudod.

– Nehezen megy. Ez nem a Sue modora. Ez valami más. De muszáj, hogy emléket állítsunk Komáromnak, Segesvárnak, a hősöknek, az asszonyoknak.

– Nincs most nagy divatja az ilyen emlékezésnek.

– Épp azért csinálom.

– Hát – mondta gúnyosan Arany – a politikai divatok nagyon változók. Sose gondoltam, hogy ennyire...

– Ezt látom én is. Úgyhogy, ha, adja Ég, elkészül, kiadni mikor lehet, fogalmam sincs...

Egy darabig csak a gyertya sercegett az asztalon. Aztán újra a vendég szólalt meg:

– Indulnom kellene. A Reisepass szerint három nap múlva már újra Pesten kell lennem.

– Azt hittem, nálunk megalszol. Bár ami azt illeti... – Arany keserűen elmosolyodott. – Ez a kis ház a birodalmunk. Ezt is csak béreljük. Tényleg mindenem odalett abban a viharban.

– Neked nincs okod szégyenkezni – mondta a Jókai. – Tetted, amit a szíved diktált. Amit a haza kívánt tőled. Bár mindenki így tett volna. Ami meg azt illeti: minél kevesebben tudják, hogy itt jártam, annál jobb mindkettőnknek.

Felállt, összeszedte a holmiját, hosszasan búcsúzkodott Julcsa asszonytól, aki jóféle falatokat csomagolt az útra, meg egy kis falusi kóstolót a nemzetes asszonymnak is, és megígértette, hogy Jókai máskor majd hosszabban időz ebben a vendégszerető házban. Amit az be is tartott, igaz, nem Szalontán, de már a nagykőrösi tanári lakban többször is megfordult a későbbi évek során. A szekeres is előkerült, türelmetlenül topogott a ló mellett, a zablát igazgatta. Jókai magára kerítette a kölcsön kapott subát, amivel a hűvös, szeptemberi éjszaka ellen védekezhet, míg otthona felé szalad vele a szekér. A házigazda is térült-fordult, s a vendég már az ajtóban állt, amikor újra előkerült, kezében egy nyitott levélfélével.

- Átadnád ezt az írást Szilágyinak?
- Mi ez? – kérdezte Jókai.
- Olvasd el nyugodtan – mondta Arany.

Jókai visszalépett a küszöbről, hogy a benti fényben kibetűzhesse az üzenetet:

„Szilágyi Sándor úrnak!

Kérem kegyedet, ne közölje a Honvéd özvegyét. Hogy a dolgozattal sérteni nem akarok, arra fő okom az, hogy biographiát akarok írni, s adatokra lévén szükségem, nem akarom az azok megszerzésére vezető legjobb út elzárni magamtól. Ezt azon impressio alatt, mikor a verset írtam, feledém vala.

tisztelője:

A János”

Jókai bólintott. Eltette az írást a másik mellé, aztán a szekérhez indult. Mikor odaért, megfordult, a kezét nyújtotta:

- Isten veled – mondta. – Köszönök mindent. Örülök, hogy értjük egymást.
- Az Isten megáldjon. Vigyázz magadra és a tieidre – felelte Arany, megszorítva vendége kezét.

Hogy mire gondolt Jókai, amikor azt mondta, hogy értik egymást? Hogy mi járt Arany fejében, míg ott állt a kapu előtt, és hosszán nézett a lassan távolodó szekér után? Ki tudja? Talán a tudósok egyszer kiderítik.

Bozók Ferenc

Tükörszemek

szemem szemed tükre
szemed szemem tükre
két tükör ha szembe fordul
szűkülnek, de végtelenbe
tükröződnek

Katonatemető

talajba halt sapkák övek
porrá puhult bakancsszögek
szétkorhadó lidérc-bakák
jövönkbe ajult dédapák

Emlékezés arra, hogyan nem találkoztam Pilinszkyvel

Nem csengetett.
Nem lépett be a lakásomba.
Nem köszönt jellegzetes, mutáló kamasz hangján.
Nem volt rajta fekete szveter, amit nem vett le.
Nem viselt sűrű garbós pólót.
Nem kínáltam helyet.
Nem gyűjtött rá egyik talpas cigarettáról a másikra.
Nem beszélgettünk Sheryl Suttonról és Rimbaudról.
Nem tűnődött el időnként, kissé oldalra nézve, izzadt aszkétikus arccal.
Nem maradt sokáig.
Nem köszönt el.
Nem távozott el.

Hószonett

Karácsony éjjelén, ha rossz a kedved,
s ha jambusokra jár az ingaóra,
az ablakon figyelj a kinti hóra,
mert szűzi tisztaság borítja kerted.

Szíved, ha régi gondjaidba dermed,
a bánatot ma hagyd lehullni róla.
Ma bárhogy is belep, ne fújd le róla
ha szívedig szítál is égi permet.

Amíg te enyhülést remélsz borodban
ő gyógyporát szítálja bánatodra,
s ha nem hiszel ma már fehér porokban,

tekints a szán alatti tiszta hóra.
Alád terül, szelíd gerince roppan.
Szonettet is lehetne írni róla.

Újratervezés

Tán neki kéne fogni
újból az egésznek,
mert már a bárányok is
farkasszemet néznek.